

Магістр 2 року навчання
 фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Розглянуто основні напрями та проблеми реалізації податкової політики в сфері регулювання банківської діяльності, проаналізовано тенденції податкових надходжень від банківських установ та зазначено подальші шляхи реформування системи оподаткування банківської діяльності.

Аннотация. Рассмотрены основные направления и проблемы реализации налоговой политики в сфере регулирования банковской деятельности, проанализированы тенденции налоговых поступлений от банковских учреждений и указаны дальнейшие пути реформирования системы налогообложения банковской деятельности.

Annotation. The article is devoted to the ways and problems of realization of tax policy in banking activity. The tendencies of tax revenue from banks were analyzed and further ways of reforming the banking activity taxation system were outlined.

Ключові слова: податки, податкова політика, банківська сфера діяльності, оподаткування прибутку.

Банківська система відіграє важливу роль у розвитку економіки України, наповненні державного бюджету, стимулюванні виробничо-господарської діяльності, оновленні матеріально-технічної бази та активізації інноваційно-інвестиційних процесів. У зв'язку з цим постає питання щодо реалізації такої податкової політики, яка б стимулювала розвиток реального сектору економіки, сприяла підвищенню рівня доходів банків, що в подальшому дозволить суттєво збільшити надходження податкових платежів до державного бюджету.

Проблема оподаткування банків є актуальною і з огляду на те, що податкову політику в банківській сфері України здійснює не НБУ, а державна податкова служба, що створює певні проблеми гармонізації монетарної і фіскальної політики.

Незважаючи на те, що питанням оподаткування банківських установ приділяється чимало уваги з боку таких вчених, як: Н. Агафонова, С. Буряк, Д. Бекерська, А. Бризгалін, Л. Воронова, Л. Гончаренко, І. Д'яконова, Л. Єфімова, А. Носков, О. Поляк, І. Сало та інші, багато проблем й досі залишаються невирішеними до кінця. Зокрема, це стосується питань, пов'язаних із реформуванням напрямів реалізації податкової політики, що підтверджується високим податковим навантаженням на вітчизняні банки, це послаблює їх фінансову стійкість та може призвести до істотних негативних наслідків як у вигляді значних витрат за фінансовими санкціями, так і у вигляді втраченої вигоди через прийняття неефективних управлінських рішень. Зазначене зумовило вибір напрямку проведеного дослідження у статті та підтверджує її актуальність.

Відповідно до Закону України [1], банківська діяльність – це залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб. Тобто основне завдання банку – здійснювати посередництво в переміщенні коштів від кредиторів до позичальників.

У податкових відносинах банк може виступати як податковий агент і як платник податку.

Серед основних податків, які відіграють ключову роль у податковому регулюванні банківської діяльності в Україні, слід виділити податок на прибуток. Однак це зовсім не означає, що банківські установи звільнені від сплати інших податків. Прикладом цього є необхідність сплати податку на додану вартість за здійснення окремих операцій.

У табл. 1 наведені основні види доходів і видатків банківських установ, що враховуються при обчисленні та сплаті податку на прибуток.

Таблиця 1

Доходна і видаткова складові банківських установ, що враховуються при оподаткуванні їх прибутку

Доходи банківських установ [1, пп. 135.4.2]	Витрати банківських установ [1, пп. 138.1.1]
1	2
а) процентні доходи за кредитно-депозитними операціями (у тому числі за кореспондентськими рахунками) та цінними паперами, придбаними банком;	а) процентні витрати за кредитно-депозитними операціями, в тому числі за кореспондентськими рахунками та коштами до запитання, цінними паперами власного обігу;

Закінчення табл. 1

1	2
---	---

б) комісійні доходи, в тому числі за кредитно-депо-	б) комісійні витрати, в тому числі за кредитно-де-
---	--

<p>зитними операціями, наданими гарантіями, розрахунково-касове обслуговування, інкасацію та перевезення цінностей, операціями з цінними паперами, операціями на валютному ринку, операціями з довірчого управління;</p> <p>в) позитивний результат за операціями з цінними паперами;</p> <p>г) прибуток від операцій з купівлі/продажу іноземної валюти та банківських металів;</p> <p>г) позитивне значення курсових різниць відповідно до підпункту 153.1.3 пункту 153.1 статті 153 Податкового кодексу;</p> <p>д) надлишкові суми страхового резерву, що підлягають включенню до доходу згідно з пунктами 159.2, 159.4 статті 159 Кодексу та суми заборгованості, що підлягають включенню до складу доходів згідно з пунктом 159.5 статті 159 цього Кодексу;</p> <p>е) доходи від відступлення права вимоги боргу третьої особи або виконання вимоги боржником (факторингу) згідно з пунктом 153.5 статті 153 цього Кодексу;</p> <p>є) дохід, пов'язаний з реалізацією заставленого майна;</p> <p>ж) інші доходи, прямо пов'язані зі здійсненням банківських операцій та наданням банківських послуг;</p> <p>з) інші доходи, передбачені податковим законодавством</p>	<p>позитними операціями, розрахунково-касове обслуговування, інкасацію та перевезення цінностей, операціями з цінними паперами, операціями на валютному ринку, операціями з довірчого управління;</p> <p>в) від'ємний результат (збиток) від операцій з купівлі/продажу іноземної валюти та банківських металів;</p> <p>г) від'ємне значення курсових різниць від переоцінки активів та зобов'язань у зв'язку зі зміною офіційного курсу національної валюти до іноземної валюти відповідно до підпункту 153.1.3 пункту 153.1 статті 153 Податкового кодексу;</p> <p>г) суми страхових резервів, сформованих у порядку, передбаченому статтею 159 кодексу;</p> <p>д) суми коштів (зборів), внесені до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;</p> <p>е) витрати з придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги (факторинг);</p> <p>є) витрати, пов'язані з реалізацією заставленого майна;</p> <p>ж) інші витрати, прямо пов'язані зі здійсненням банківських операцій та наданням банківських послуг;</p> <p>з) інші витрати, передбачені податковим законодавством</p>
--	---

Основним видом діяльності банку як домінуючого на фінансовому ринку посередника є його фінансова діяльність, котру, на думку авторів, праці [2] слід розглядати на двох рівнях:

на першому рівні фінансова діяльність банку розглядається в широкому розумінні, є комплексним поняттям і включає в себе три складові: здійснення банківських операцій, формування й використання фінансових ресурсів, визначення й аналіз фінансових результатів;

на другому рівні фінансова діяльність розглядається у вузькому розумінні та включає в себе низку завдань із формування фінансового результату діяльності банку, розрахунку основних фінансових показників, що характеризують ефективність його діяльності, визначення прибутку й обсягів податків тощо (табл. 2).

Таблиця 2

Показники податкових надходжень від банківських установ за 2006 – 2011 роки [3]

Показник	Роки					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Податкові надходження до Державного бюджету, млн грн	56 598,18	65 946,99	90 097,52	60 142,56	94 171,23	112 768,84
у тому числі банки	1 333,30	1 809,83	3 985,81	2 205,35	1 338,69	1 717,75
Питома вага податкових надходжень від банків у загальному обсязі податкових надходжень, %	2,36	2,74	4,42	3,67	1,42	1,52
Надходження до Державного бюджету податку на прибуток підприємств, млн грн	26 010,50	28 892,98	48 318,09	29 296,47	40 606,61	38 921,79
у тому числі банки	4,71	5,66	7,68	6,44	2,28	3,28
Частка податку на прибуток у загальних податкових надходженнях від банку, %	91,85	90,36	93,05	85,58	69,07	74,36
Доходи банків, млн грн	4 1645	68 185	122 580	142 995	136 848	142 778
Податкове навантаження банків, %, у тому числі						
загальне	3,20	2,65	3,25	1,54	0,98	1,20
з податку на прибуток	2,94	2,40	3,03	1,32	0,68	0,89

Незначна питома вага податкових надходжень від банків у загальному обсязі податкових надходжень до Державного бюджету не зменшує їх роль у розвитку економіки країни, оскільки саме вони є ключовим ланцюгом у здійсненні багатьох розрахункових операцій. Виходячи з даних, наведених у табл. 2, можна побачити суттєвий спад досліджуваних показників протягом 2008 – 2010 років, що пояснюється кризовими явищами в країні, та у зв'язку з цим надмірною застерезливістю як фізичних, так і юридичних осіб розміщувати власні гроші на банківських рахунках.

Тому серед ключових питань реформування банківської системи України слід виділити необхідність запровадження дієвого механізму оподаткування банківської діяльності.

Важливо зазначити, що вплив інструментів податкового механізму на фінансову діяльність банку може бути опосередкованим і прямим.

По-перше, на продуктивний ряд банківських послуг впливають методи і ставки оподаткування клієнтів банку, тобто на вибір пріоритетних напрямів діяльності банку опосередковано впливає система оподаткування суб'єктів господарювання й фізичних осіб.

По-друге, система оподаткування самого банку як суб'єкта господарювання прямо впливає на його фінансові результати, обсяги власних фінансових ресурсів, собівартість продуктів і послуг банку. Отже, необхідність реформування податкового регулювання фінансової діяльності банку стосується як клієнтів банку (опосередкований вплив), так і безпосередньо самого банку (прямий вплив), що значно ускладнює процеси реформування податкового регулювання банківської діяльності [2].

Крім цього відображення основних напрямів реалізації податкової політики в сфері банківської діяльності свідчить про необхідність встановлення тісного взаємозв'язку між механізмом оподаткування банківської діяльності і механізмом реалізації податкового контролю в країні. Значну роль у цьому також має відігравати податковий потенціал банків, що сприятиме усуненню протиріч між інтересами держави та інтересами учасників податкових відносин на ринку банківських послуг. У подальшому така гармонізація інтересів призведе до покращення показників розвитку банківської діяльності та посилить бюджетоутворюючу роль банківської системи в країні.

Наук. керівн. Котляров Є. І.

Література: 1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5. – Ст. 30. 2. Вплив податкового регулювання на фінансову діяльність банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://readbookz.com/articles/article-41/>. 3. Носачова І. В. Особливості податкової віддачі банківських установ / І. В. Носачова // Держава та регіони. – 2012. – № 5 (68). – С. 215–218. 4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Ст. 3248.